

การศึกษาแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่?

บังอร ชมเดช*

การศึกษาแพทยศาสตร์ในประเทศไทยเกิดขึ้นพร้อมกับพุทธศาสนาในประเทศไทย การสืบทอดการศึกษาผ่านทางครอบครัว เช่น จากปู่ ย่า ตา ยาย ลงมาถึงลูก หลาน และเหลน ตามลำดับโดยการปฏิบัติ ต่อมาภายหลังจึงขยายไปสู่ผู้เรียนในโรงเรียน ผู้เรียนปฏิบัติตามผู้สอนและฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง จนในที่สุดสำเร็จไปเป็นแพทย์ได้ การศึกษาเรื่องยาในระยะต้นๆ เป็นการศึกษาเรื่องยาแผนโบราณมากกว่า ต่อมาศึกษาทั้งยาแผนโบราณและยาสมัยใหม่ ระยะหลังนี้ส่วนใหญ่ศึกษาสมัยใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษายาแผนโบราณก็ยังดำเนินการควบคู่กันอยู่ตลอดเวลาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาแพทย์สมัยใหม่ในประเทศไทยเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2431 โดยมีหลักสูตร 3 ปี เริ่มรับนักเรียนรุ่นแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2432 ที่โรงพยาบาลศิริราชมีชื่อว่า “โรงเรียนแพทยากร”(1) มีหลักสูตร 3 ปี มีการเรียนการสอนทั้งวิชาการแพทย์แผนโบราณและแพทย์แผนใหม่ไปด้วยกัน ในปลายปี พ.ศ. 2435 มีการสอบไล่วิชาแพทย์เป็นครั้งแรก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2443 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ ทรงเปิดโรงเรียนและพระราช-

ทานนาม ปี พ.ศ. 2456 จึงเพิ่มขึ้นเป็น 5 ปี และเพิ่มคุณวุฒิของผู้เข้าศึกษาเป็นจบชั้นมัธยมที่ 3 โดยมีการเรียนการสอน 4 ปี และเป็นแพทย์ฝึกหัด 1 ปี

เมื่อปี พ.ศ. 2461 โรงเรียนราชแพทยาลัยได้ออนเป็น “คณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” โดยเพิ่มหลักสูตรการศึกษามาที่หอวัง 4 ปี และอีก 2 ปี เริ่มที่ศิริราชพยาบาล

ปี พ.ศ. 2465 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการศึกษาแพทยศาสตร์อย่างกว้างขวาง(2) โดยสมเด็จพระหลวงสงขลานครินทร์ ซึ่งประชาชนชาวไทยยกย่องพระองค์ท่านว่าเป็น “บิดาแห่งการแพทย์ไทย” ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อส่งนักศึกษาไปศึกษาแพทยศาสตร์ ณ ต่างประเทศ ระยะต่อมามูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ได้เข้ามาช่วยสนับสนุนเรื่องปรับปรุงหลักสูตร จึงได้หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต 6 ปี และรับผู้ที่สำเร็จมัธยม 8 เข้ามาศึกษา บัณฑิตรุ่นแรกสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2471(1) หลักสูตรนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนคือ ศึกษาวิทยาศาสตร์ทั่วไป 2 ปี เตรียมแพทยศาสตร์ 2 ปี และแพทยศาสตร์ 2 ปี ประเทศไทยได้ใช้หลักสูตรนี้ต่อมาจนปี พ.ศ. 2522 โดยมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยตลอดระยะเวลา

*ภาควิชาสรีรวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปี พ.ศ. 2485 รัฐบาลได้ออนคณะแพทยศาสตร์ไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ คือมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ทำการสอนอยู่ที่เดิม คือ โรงพยาบาลศิริราช(2) ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 ได้มีการแบ่งแยกคณะแพทยศาสตร์ออกเป็น 2 แห่งคือ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สังกัดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์

คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ถือกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2489 ขณะที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลรัชกาลที่ 8 เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์(3) ได้ทรงมีพระราชปรารภว่า พระองค์ทรงต้องการให้มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ผลิตแพทย์เพิ่มมากขึ้นให้พอเพียงที่จะช่วยเหลือประชาชน เพื่อสนองตอบพระราชปรารภดังกล่าว รัฐบาลจึงได้อนุมัติงบประมาณสำหรับขยายการรับนักศึกษาแพทย์ให้เพิ่มมากขึ้นให้ได้ถึงปีละประมาณ 200 คน

เมื่อได้พิจารณาปัญหาหลายด้านรวมทั้งความเป็นไปได้ ผู้บัญชาการมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ขณะนั้นได้ตัดสินใจเลือกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ของสภาภักดาไทย เนื่องจากเคยเป็นโรงเรียนการแพทย์ทหารบกมาก่อน และมีความพร้อมที่จะเปิดเป็นโรงเรียนแพทย์ได้ ในที่สุดเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2490 ได้มีพระราชฎีกาประกาศตั้งคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และให้บังคับใช้ในวันที่ 4 มิถุนายน 2490 ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา อันถือว่าเป็นวันมงคลยิ่ง เปิดเรียนครั้งแรกวันที่ 11 มิถุนายน 2490

ต่อมาได้เพิ่มข้อกำหนดใหม่ขึ้นโดยบัณฑิตแพทย์ที่สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2504 เป็นรุ่นแรกที่ต้องออกฝึกงานเป็นแพทย์ฝึกหัดภายหลังได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตแล้ว(2) การฝึกงานจะแบ่งกันไปอยู่ที่โรงพยาบาลหลายแห่งทั้งกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เมื่อฝึกงานครบ 12 เดือน จะได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรม และสามารถประกอบ

อาชีพอิสระได้

วันที่ 1 ตุลาคม 2510 ได้มีการโอนคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์มาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่งและเปลี่ยนชื่อเรียกว่า “คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” จนกระทั่งปัจจุบัน

ระบบการศึกษาเองก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะๆ ในปี พ.ศ. 2510 ได้เพิ่มข้อกำหนดขึ้นอีกว่า ภายหลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรมแล้ว ทุกคนจะต้องเข้ารับราชการเพื่อปฏิบัติงานอีกคนละ 2 ปี ตามที่กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับกองข้าราชการพลเรือนจัดให้ ต่อจากนั้นสามารถประกอบวิชาชีพได้อย่างอิสระและได้นำมาใช้สำหรับบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาปี พ.ศ. 2513 เป็นรุ่นแรก(2)

พ.ศ. 2519 รัฐบาลสำรวจพบว่าประเทศไทยยังขาดแคลนแพทย์ในพื้นที่ห่างไกลเมือง แม้จะมีแพทย์จำนวนมากก็ตาม จึงจำเป็นต้องผลิตแพทย์เพิ่มขึ้น โดยหวังว่าเมื่อศึกษาสำเร็จแล้ว แพทย์เหล่านี้จะออกไปปฏิบัติงานในชนบท(4) การรับนิสิตจากชนบทเข้ามาศึกษาแพทยศาสตร์แล้วให้กลับไปปฏิบัติงานที่เดิมน่าจะเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาได้ ดังนั้นจึงได้จัดตั้งโครงการการศึกษาอีกโครงการหนึ่งเรียกว่า “โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท” โดยรัฐบาลมอบให้คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและอิสานใต้

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดให้มีการประชุมหาแนวทางร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ได้ข้อสรุปว่าจะรับนิสิตเข้าโครงการโดยการคัดเลือกผู้สำเร็จมัธยมศึกษาจากจังหวัดเหล่านั้นเข้ามาศึกษาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และวิทยาศาสตร์การแพทย์ 4 ปี ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีก 2 ปี ให้ศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ที่โรงพยาบาลต่างจังหวัด โดยอาศัยอาจารย์แพทย์ของกระทรวงสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาล

นั้นๆ เมื่อครบ 6 ปี นิสิตทุกคนจะกลับมาสอบรวบยอดที่คณะแพทยศาสตร์เพื่อปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต และกลับไปปฏิบัติงานตามจังหวัดที่คัดเลือกเข้ามา โครงการนี้ได้รับนิสิตรุ่นแรกเมื่อปีการศึกษา 2522

ปี พ.ศ. 2522 นั้นเองรัฐบาลสำรวจพบว่าโดยทั่วๆ ไปของประเทศยังขาดแคลนแพทย์อยู่⁽²⁾ ผู้บริหารการสาธารณสุขของประเทศไทยได้ปรึกษาหารือกันถึงการที่จะให้แพทย์ที่สำเร็จแล้วไม่ต้องปฏิบัติงานเป็นแพทย์ฝึกหัด โดยภายหลังศึกษาครบ 6 ปี ได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต พร้อมกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรมทันที และออกไปรับราชการได้เลยเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี ในทางปฏิบัติได้ลดเวลาการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานจาก 2 ปี มาเป็น 1 ปี ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์พื้นฐานยังคงไว้ 2 ปีดังเดิม เพิ่มการศึกษาวิชาแพทยศาสตร์จาก 2 ปี เป็น 3 ปี โดยเริ่มใช้กับนิสิตแรกเข้าในปีการศึกษา 2523 จนกระทั่งปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2529 จากการประชุมอบรมแพทยศาสตรศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาแพทยศาสตร์คือเพื่อพัฒนาการฝึกอบรมศึกษาแพทยศาสตร์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการสาธารณสุขของประเทศ และได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า คุณสมบัตินัศนึ่งประสงค์ของบัณฑิตแพทย์ในอนาคตอันใกล้มีความแตกต่างไปจากปัจจุบัน คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พิจารณาแล้วลงมติว่าการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายใหม่นั้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการศึกษาแพทย์ให้ต่างไปจากปัจจุบันหลายด้านหลายประการ จึงจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนดังที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

จากการประชุมนี้เชื่อว่าแนวทางปฏิบัติดังกล่าวสามารถดำเนินการได้ภายใต้สภาพปัจจุบันของโรงเรียนแพทย์ในประเทศไทย ทั้งนี้การจัดการศึกษาจะต้องจัดให้บัณฑิตมีเจตคติ ทักษะ ความรู้ และความสามารถเพียงพอที่จะทำงานในชุมชนด้วยกลวิธีที่มุ่งให้บัณฑิต

มีความสามารถและเจตคติในการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ ตลอดจนมีความสามารถในการสื่อความหมายและแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ พรรณนี้มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นจึงสรุปว่าแนวทางการศึกษาควรใช้การแก้ปัญหาของชุมชนเป็นหลัก⁽⁴⁾

เพื่อเป็นการสนองนโยบายและหลักการดังกล่าว คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้เริ่มนำวิธีการศึกษาแนวใหม่มาจัดทำหลักสูตรเรียกว่า “หลักสูตรแพทย์แนวใหม่” โดยเริ่มรับนิสิตปีการศึกษา 2531 หลักสูตรนี้เน้นการศึกษาชุมชนโดยอาศัยการแก้ปัญหาเป็นหลักเพื่อฝึกให้นิสิตสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โครงการนี้รับนิสิตโดยการสอบคัดเลือกจากผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมาแล้ว และอายุไม่เกิน 25 ปี โดยมีระยะเวลาศึกษาทั้งหมด 5 ปี ระยะเวลาแรก 2 ปีครึ่งศึกษาอยู่ที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีก 2 ปีครึ่งศึกษาที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช และโรงพยาบาลอื่นๆ ในสังกัดกองทัพอากาศ เมื่อครบ 5 ปีแล้ว นิสิตจะสอบรวบยอดร่วมกันที่คณะแพทยศาสตร์เพื่อปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต⁽⁵⁾

หลังจากที่คณะฯ ได้เปิดดำเนินหลักสูตรทั้งหมดแล้ว พบว่าภาระกิจของคณะฯ และภาควิชาฯ มีมากขึ้น ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคณะฯ และภาควิชาฯ⁽⁶⁾ ประกอบกับพบว่าทุกหลักสูตรมีทั้งข้อดีและข้อเสีย คณะผู้บริหารจึงได้นำหลักสูตรทั้งหมดมาพิจารณาร่วมกันโดยรวบรวมข้อดีข้อเสียและปัญหาทั้งหมด ในที่สุดได้ตกลงกันว่าควรจะนำนิสิตแพทย์ทั้งหมดศึกษาชั้นวิทยาศาสตร์การแพทย์พื้นฐานร่วมกัน โดยนำข้อดีของทุกโครงการมาปรับปรุงให้เหมาะสม

ดังนั้นคณะกรรมการประจำคณะแพทยศาสตร์ จึงได้จัดสัมมนาการร่างหลักสูตรร่วมแพทยศาสตรบัณฑิตขึ้นเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2536⁽⁷⁾ โดยมีนโยบายที่จะรวมหลักสูตรทั้ง 3 เป็นหลักสูตรร่วมเพียงหลักสูตร และเลือกเอาจุดเด่นของแต่ละหลักสูตรมาเป็นโครงร่างของหลักสูตรใหม่ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมี

ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อดำเนินการร่างหลักสูตรให้เสร็จสมบูรณ์และใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้ในปีการศึกษา 2537

โครงการปรับปรุงหลักสูตรได้เสนอกรรมการประจำคณะแพทยศาสตร์ และได้รับอนุมัติในการประชุมครั้งที่ 14/2536 วันที่ 27 สิงหาคม 2536 พร้อมกันนั้นได้ตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรและได้ประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2536 ต่อมาได้มีการประชุมจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรหลายครั้งจนเสร็จสมบูรณ์แล้วนำเข้าพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการประจำคณะแพทยศาสตร์ ครั้งที่ 4/2537 วันที่ 11 มีนาคม 2537

หลักสูตรปัจจุบันซึ่งเริ่มใช้ในปีการศึกษา 2537 ได้มีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์การแพทย์พื้นฐาน 2 ปีอาศัยการบรรยายร่วมกับการแก้ปัญหาและศึกษาด้วยตนเองเป็นหลัก การจัดการเรียนการสอนเป็นการบูรณาการอย่างเป็นระบบต่อเนื่องกันโดยนิติตทั้ง 3 โครงการศึกษาร่วมกันอีก 3 ปี หลังจากนั้นได้แยกกันศึกษาตามที่โครงการจัดให้เหมือนเดิม ต่อจากนั้นนิติตจะกลับมาสอบรวบยอดที่คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต(8)

ภายหลังจากหลักสูตรนี้มาปฏิบัติได้ 2 ปี ในปีการศึกษา 2538 การจัดการเรียนการสอนของนิติตชั้นปีที่ 2 ในวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์พื้นฐานนั้น พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับเวลาเรียนและเนื้อหาวิชาไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกัน บางวิชาเนื้อหาแน่นแต่มีเวลาเรียนน้อย บางวิชาเนื้อหาแน่นแต่มีเวลาเรียนมาก คณะฯจึงได้จัดสัมมนา “โครงการพัฒนาการเรียนการสอนนิติตแพทย์” ขึ้นในวันที่ 23-24 มีนาคม 2539 ผลการสัมมนาได้แนวทางแก้ไขเพื่อให้เกิดความเหมาะสมค่อนข้างดี(9) จนถึงปัจจุบันนี้คณะฯ ยังไม่ได้นำแนวทางดังกล่าวมาแก้ไขเท่าที่ควร ในปีการศึกษา 2539 ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็ยังคงเป็นไปในทำนองเดิมอยู่ จึงหวังว่าคณะฯ

จะนำปัญหาและแนวทางปรับปรุงหลักสูตรมาพิจารณาแก้ไขเพื่อความเหมาะสมต่อไป

นอกจากนี้คณะแพทยศาสตร์ยังได้มีการจัดการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต โดยมีหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต 12 สาขา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต 11 สาขา และหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต 2 สาขา ระดับมหาบัณฑิตประกอบด้วย สหสาขาสรวิทยาเปิดรับนิติตปีการศึกษา 2522 สหสาขาวิชาจุฬาลงกรณ์วิทยาทางการแพทย์ปีการศึกษา 2526 อายุรศาสตร์ปีการศึกษา 2529 วิทยาศาสตร์การแพทย์ปีการศึกษา 2530 สุขภาพจิตปีการศึกษา 2530 สหสาขาวิชาเภสัชวิทยาปีการศึกษา 2531 เวชศาสตร์ชุมชนปีการศึกษา 2531 เวชศาสตร์การกีฬาปีการศึกษา 2539 พิศวิทยาปีการศึกษา 2539 กุมารเวชศาสตร์ปีการศึกษา 2539 และหลักสูตรระดับนานาชาติการพัฒนาสุขภาพปีการศึกษา 2531

ระดับวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอายุรศาสตร์เปิดรับนิติตปีการศึกษา 2529 และสหสาขาสรวิทยาเปิดรับนิติตปีการศึกษา 2536 ขณะนี้ยังมีหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตที่กำลังดำเนินการเพื่อรับนิติตอยู่ก็คือ ชีวเคมี สุนติศาสตร์-นรีเวชวิทยา อาชีวเวชศาสตร์ วิสัญญีวิทยา และปรสิติวิทยาระดับโมเลกุล เป็นต้น

ปัจจุบันคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบไปด้วย 20 ภาควิชา มีบุคลากรทั้งสิ้น 929 คน เป็นข้าราชการ 650 คน ประกอบด้วยอาจารย์ 373 คน และเจ้าหน้าที่ 277 คน นอกจากนี้ยังมีลูกจ้างประจำเงินงบประมาณ 212 คน ลูกจ้างประจำเงินนอกงบประมาณ 17 คน และลูกจ้างชั่วคราว 50 คน มีนิติตที่กำลังศึกษาเพื่อปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต 1085 คน ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต 114 คน ระดับปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต 190 คน ระดับวุฒิปัตร์เทียบเท่าปริญญาเอก 219 คน และวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต 7 คน

อ้างอิง

1. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ
วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า. การผลิต
บัณฑิตแพทย์ รายงานการสัมมนาพยาบาล-
ศาสตร์ศึกษาครั้งที่ 2. 13-15 มกราคม 2529 :
16-17
2. Tongchan Hongladarom. The development of
Medical Education in Thailand. เอกสาร
แจกในการประชุมเรื่อง Community Oriented
Educational Institutions for Health Sciences
ณ เมืองพัทยา 28 กันยายน - 2 ตุลาคม 2530.
3. 72 ปี โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. กรุงเทพมหานคร:
คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
237-8
4. เสรี ร่วมสุข, นันทนา อังสุมาลิน,เมืองทอง เขมมณี.
แนะนำโครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์
สำหรับชาวชนบท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำนักงานโครงการฯ กระทรวงสาธารณสุข กุรง-
เทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 18-20
5. ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย. โครงการผลิตแพทย์แนวใหม่ จุฬา-
ลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรมแพทย์ทหาร
อากาศ. เอกสารแจกในการประชุมคณะกรรมการ
ประจำคณะแพทยศาสตร์ ครั้งที่ 17/2529 วันที่
3 ตุลาคม 2529.
6. ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย. หน้าที่ความรับผิดชอบของคณะแพทย-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารแจก
ในการประชุมคณะกรรมการประจำคณะแพทย-
ศาสตร์ ครั้งที่ 21 วันที่ 25 กันยายน 2530 : 1
7. ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย. ร่างหลักสูตรร่วมแพทยศาสตรบัณฑิต
เอกสารแจกในการสัมมนา คณะแพทยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันศุกร์ที่ 13 สิงหาคม
2536.
8. ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย. หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต (หลัก
สูตรปรับปรุง พ.ศ. 2537) คณะแพทยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารประกอบการ
ประชุมคณะกรรมการประจำคณะแพทยศาสตร์
ครั้งที่ 4/2537 วันที่ 11 มีนาคม 2537.
9. ฝ่ายวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย. รายงานประมวลผลประสบการณ์และ
ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โครงการ
พัฒนาการเรียนการสอนนิสิตแพทย์ วันที่ 23-24
มีนาคม 2539.